Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 21 maj 2015*

”Civilrättsligt samarbete — Domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område — Förordning (EG) nr 44/2001 — Artikel 23 — Avtal om domstols behörighet — Formkrav — Elektroniskt meddelande som möjliggör en varaktig dokumentation av avtalet — Begrepp — Allmänna försäljningsvillkor som kan läsas och skrivas ut med hjälp av en länk som gör att de kan öppnas i ett nytt fönster — Clickwrap-teknik”

I mål C-322/14,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Landgericht Krefeld (Tyskland) genom beslut av den 5 juni 2014, som inkom till domstolen den 4 juli 2014, i målet

Jaouad El Majdoub

mot

CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Ilešič samt domarna A. Ó Caoimh, C. Toader (referent), E. Jarašiūnas och C.G. Fernlund,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Tysklands regering, genom T. Henze och J. Kemper, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom A.-M. Rouchaud-Joët och W. Bogensberger, båda i egenskap av ombud,

— Schweiz regering, genom M. Jametti, i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

* Rättegångsspråk: tyska.

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 23.2 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1) (nedan kallad Bryssel I-förordningen).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Jaouad El Majdoub, som är bilåterförsäljare, och CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH, angående den senares försäljning av en bil till den förre via bolagets webbplats.

Tillämpliga bestämmelser

3 Artikel 17 första stycket i konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, undertecknad i Bryssel den 27 september 1968 (EGT L 299, 1972, s. 32; svensk utgåva, EGT C 15, 1997, s. 30), i dess lydelse enligt på varandra följande konventioner om nya medlemsstaters tillträde till denna konvention (nedan kallad Brysselkonventionen), har följande lydelse:

”Om parterna har träffat avtal om att en domstol eller domstolarna i en konventionsstat skall vara behöriga att avgöra en redan uppkommen tvist eller framtida tvister med anledning av ett bestämt rättsförhållande, och minst en av parterna har hemvist i en konventionsstat, skall endast den domstolen eller domstolarna i den staten vara behöriga. Ett sådant avtal om behörighet skall vara antingen

a) skriftligt eller också muntligt och skriftligen bekräftat,

eller

b) i en form som överensstämmer med praxis som parterna har utbildat mellan sig,

eller

c) i internationell handel, i en form som överensstämmer med handelsbruk eller annan sedvänja som parterna kände till eller borde ha känt till och som är allmänt känd och regelmässigt iakttas av parter i avtal av föreliggande typ vid det ifrågavarande slaget av handel.”

4 Enligt skäl 2 i Bryssel I-förordningen är förordningens syfte att göra reglerna om behörighetskonflikter på privaträttens område mer enhetliga och att förenkla formaliteterna, så att domar från de medlemsstater som är bundna av denna förordning kan erkännas och verkställas enkelt och snabbt.

5 I skälen 11 och 12 i förordningen preciseras förhållandet mellan de olika behörighetsreglerna samt målen med dessa regler. Dessa skäl har följande lydelse:

”(11) Behörighetsbestämmelserna måste uppfylla kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist, och det måste alltid kunna gå att bestämma vilken domstol som är behörig utifrån denna princip, utom i vissa bestämda fall när tvistens art eller hänsynen till partsautonomin gör det berättigat att använda någon annan anknytning. I fråga om juridiska personer bör hemvisten definieras autonomt så att de gemensamma reglerna blir klara och behörighetskonflikter kan undvikas.

(12) Principen om att domstolen där svaranden har hemvist är behörig bör kompletteras med alternativa behörighetsregler i de fall där det finns en nära koppling mellan domstolen och tvisteföremålet eller då detta krävs för att underlätta rättskipningen.”

6 I skäl 19 i nämnda förordning anges att kontinuiteten mellan Brysselkonventionen och denna förordning måste säkerställas.

7 I artikel 2.1 i Bryssel I-förordningen föreskrivs principen att talan mot den som har hemvist i en medlemsstat ska väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han eller hon har medborgarskap.

8 I artikel 3.1 i denna förordning, som ingår i kapitel II i densamma, föreskrivs följande:

”Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat får väckas vid domstol i en annan medlemsstat endast med stöd av bestämmelserna i avsnitten 2-7 i detta kapitel.”

9 I nämnda kapitel II ingår avsnitt 7, med rubriken ”Avtal om domstols behörighet”. I detta avsnitt ingår artikel 23. I artikel 23.1 och 23.2 föreskrivs följande:

”1. Om parterna har träffat avtal om att en domstol eller domstolarna i en medlemsstat skall vara behöriga att avgöra en redan uppkommen tvist eller framtida tvister i anledning av ett bestämt rättsförhållande, och minst en av parterna har hemvist i en medlemsstat, skall endast den domstolen eller domstolarna i den medlemsstaten ha behörighet. En sådan behörighet ska vara exklusiv om parterna inte har träffat avtal om annat. Ett sådant avtal om behörighet skall vara antingen

a) skriftligt eller muntligt och skriftligen bekräftat, eller

b) i en form som överensstämmer med praxis som parterna har utbildat mellan sig, eller

c) i internationell handel, i en form som överensstämmer med handelsbruk eller annan sedvänja som parterna kände till eller borde ha känt till och som är allmänt känd och regelmässigt iakttas av parter i avtal av föreliggande typ vid det ifrågavarande slaget av handel.

2. Ett elektroniskt meddelande som möjliggör en varaktig dokumentation av avtalet, skall anses vara likvärdigt med skriftligt.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

10 Jaouad El Majdoub, som är bilåterförsäljare med etablering i Köln (Tyskland), förvärvade via en webbplats som innehas av CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH, med säte i Amberg (Tyskland), en elbil till ett mycket förmånligt pris. Säljaren hävde emellertid avtalet. Som skäl angavs att man, i samband med att fordonet förbereddes för leverans till köparen, konstaterat skador på fordonet.

11 Jaouad El Majdoub ansåg att denna förklaring endast utgör en förevändning för att häva avtalet på grund av att priset var förmånligt och därmed till förfång för säljaren. Han väckte därför talan vid Landgericht Krefeld med yrkande att säljaren ska förpliktas att överföra äganderätten till nämnda fordon till honom.

12 Jaouad El Majdoub gjorde gällande att hans avtalspart är CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH, med säte i Tyskland, och inte detta bolags moderbolag, vilket har säte i Belgien, och att den hänskjutande domstolen således är behörig att avgöra målet.

13 CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH hävdade å sin sida att tyska domstolar inte är behöriga. Artikel 7 i de allmänna avtalsvillkoren avseende internetförsäljning, vilka finns tillgängliga på bolagets webbplats, innehåller ett avtal om domstols behörighet till förmån för en domstol i Leuven (Belgien). Bolaget gjorde även gällande att det inte är part i avtalet med Jaouad El Majdoub, utan att det är dess moderbolag som är hans motpart. Jaouad El Majdoub kan inte påstå att han var okunnig därom, eftersom han bett att få en faktura utan tillägg för mervärdesskatt från det belgiska moderbolaget, som därefter sänt honom denna faktura utställd med sina egna kontaktuppgifter, och eftersom han betalat priset för den aktuella bilen till ett belgiskt konto.

14 Jaouad El Majdoub bestred inte denna beskrivning av hur betalningen gått till, men menade att avtalet om domstols behörighet som föreskrivs i artikel 7 inte kan anses ingå som en del i köpeavtalet, eftersom parterna inte ingått ett skriftligt avtal därom i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 23.1 a i Bryssel I-förordningen. Han underströk att den sida där säljarens allmänna avtalsvillkor återfinns på dess webbplats inte automatiskt öppnas vid registrering eller vid varje enskilt köp. Tvärtom måste besökaren klicka på ett fält med hänvisningen ”Klicka här för att öppna ett nytt fönster med allmänna leverans- och betalningsvillkor” (”*clickwrapping*”). Kraven i artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen uppfylls dock endast om fönstret med de allmänna avtalsvillkoren öppnas automatiskt. Avtalet om domstols behörighet är dessutom ogiltigt, eftersom det är godtyckligt och oväntat.

15 Den hänskjutande domstolen vill få klarhet huruvida *clickwrapping*-tekniken, som innebär att en köpare tar del av de allmänna försäljningsvillkoren på en webbplats genom att klicka på en hypertextlänk som öppnar ett fönster, uppfyller kraven i artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen. I och med att dessa villkor kan lagras och skrivas ut separat, frågar sig den hänskjutande domstolen om detta förfarande kan anses innebära att det översänds ett elektroniskt meddelande som möjliggör en varaktig dokumentation av köpeavtalet och således ska anses vara likvärdigt med skriftlig form i den mening som avses i denna bestämmelse. Om så är fallet är nämligen avtalet om domstols behörighet till förmån för en belgisk domstol giltigt, och den hänskjutande domstolen saknar behörighet att avgöra målet.

16 Den hänskjutande domstolen anser dessutom att Jaouad El Majdoubs avtalspart är bolaget med säte i Tyskland och inte dess belgiska moderbolag. Om inget avtal om domstols behörighet har ingåtts ska således den aktuella talan om fastställelse av äganderättens övergång prövas i Tyskland. Jaouad El Majdoub kan emellertid inte anse att avtalet är oväntat, eftersom han var medveten om att köpeavtalet hade ett utländskt anknytningsmoment och eftersom han bett att få en internationell faktura utställd med moderbolagets kontaktuppgifter.

17 Den hänskjutande domstolen anser att artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen inte kräver att avtalet om domstols behörighet verkligen skrivits ut eller lagrats av någon av avtalsparterna. Enligt den hänskjutande domstolen kräver denna bestämmelse endast att en varaktig dokumentation av avtalet är ”möjlig”. Ett elektroniskt meddelande torde således möjliggöra en varaktig dokumentation så att kravet i artikel 23.2 är uppfyllt.

18 Den hänskjutande domstolen anser att *clickwrap*-tekniken gör det möjligt att både skriva ut och lagra de allmänna villkoren, inklusive avtalet om domstols behörighet, eftersom texten med dessa allmänna villkor kom upp på skärmen på en separat sida efter ett ”klick”, vilket gjorde det möjligt för endera avtalsparten att skriva ut eller lagra texten. Frågan huruvida fönstret med dessa allmänna villkor öppnas automatiskt eller inte saknar härvid betydelse.

19 Under dessa omständigheter beslutade Landgericht Krefeld att förklara målet vilande och att ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Uppfyller *clickwrap*-tekniken kraven på ett elektroniskt meddelande, i den mening som avses i artikel 23.2 i [Bryssel I-]förordningen?”

Prövning av tolkningsfrågan

20 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen ska tolkas så, att tekniken att genom ett ”klick” godkänna ett köpeavtals allmänna villkor, såsom är fallet i det nationella målet, varvid avtalet ingås elektroniskt och inbegriper ett avtal om domstols behörighet, ska anses utgöra ett elektroniskt meddelande som möjliggör en varaktig dokumentation av avtalet i den mening som avses i denna bestämmelse.

21 Såsom framgår av beslutet om hänskjutande är den viktigaste omständigheten i det nationella målet att en potentiell köpare uttryckligen måste godkänna säljarens allmänna försäljningsvillkor genom att klicka på det fält som hänvisar därtill, innan köpet genomförs. Denna handling leder emellertid inte automatiskt till att säljarens allmänna villkor kommer upp på skärmen, utan den potentiella köparen måste dessutom klicka på en angiven hypertextlänk för att så ska ske.

22 Det är i det nationella målet utrett att de aktuella allmänna villkoren inbegriper ett avtal om domstols behörighet varigenom en domstol i Leuven ges behörighet i mål av det här aktuella slaget. Jaouad El Majdoub anser emellertid att tekniken att genom ett ”klick” godta de allmänna villkoren inte uppfyller villkoren i artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen, eftersom fönstret innehållande dessa villkor inte öppnas automatiskt när den potentiella köparen registrerar sig på säljarens webbplats eller vid transaktionen. Avtalet om domstols behörighet kan enligt Jaouad El Majdoub således inte göras gällande mot honom.

23 Frågan är således huruvida giltigheten av en prorogationsklausul som ingår i ett avtal som ingåtts elektroniskt, i den mening som avses i artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen, under sådana omständigheter kan ifrågasättas om *clickwrap*-tekniken använts.

24 Det ska härvid inledningsvis erinras om att följande anges i artikel 23.1 i Bryssel I-förordningen. Den behörighet som tilldelas en domstol eller domstolarna i en medlemsstat genom att avtalsparterna träffar avtal om domstols behörighet är i princip exklusiv. För att detta avtal ska vara giltigt måste det ingås antingen skriftligt, muntligt och skriftligen bekräftat, eller i en form som överensstämmer med praxis som parterna har utbildat mellan sig, eller, i internationell handel, i en form som överensstämmer med handelsbruk eller annan sedvänja som parterna kände till eller borde ha känt till. Enligt 23.2 i samma förordning ska ett ”elektroniskt meddelande som möjliggör en varaktig dokumentation av avtalet … anses vara likvärdigt med skriftligt”.

25 Bestämmelserna i artikel 23 i Bryssel I-förordningen ska tolkas restriktivt med avseende på villkoren som uppställs i denna artikel, i och med att de utgör undantag såväl från behörigheten i den allmänna principen om svarandens forum i artikel 2 som från de särskilda behörighetsreglerna i artiklarna 5-7 (se, analogt, dom MSG, C-106/95, EU:C:1997:70, punkt 14 och där angiven rättspraxis).

26 För det första anges det klart och tydligt i artikel 23.1 i Bryssel I-förordningen att bestämmelsens tillämpningsområde är begränsat till sådana fall där parterna har ”träffat avtal” om en domstol. Såsom framgår av skäl 11 i samma förordning är det denna gemensamma partsvilja som, med hänsyn till partsautonomin, rättfärdigar att det är möjligt att välja en annan domstol än den som eventuellt annars skulle ha varit behörig enligt nämnda förordning (dom Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, punkt 26).

27 Eftersom Bryssel I-förordningen har ersatt Brysselkonventionen i förhållandena mellan medlemsstaterna, gäller domstolens tolkning av bestämmelser i konventionen även för bestämmelser i förordningen som kan anses motsvara de förstnämnda (se bland annat dom Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, punkt 18).

28 Så är fallet när det gäller artikel 17 första stycket i Brysselkonventionen och artikel 23.1 i Bryssel I-förordningen, vilka har nästan samma lydelse (dom Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, punkt 19).

29 Domstolen har, när det gäller artikel 17 första stycket i Brysselkonventionen, emellertid slagit fast att denna bestämmelse – genom att den föreskriver att en prorogationsklausul endast är giltig om det finns ett ”avtal” mellan parterna – innebär en skyldighet för den domstol där talan har väckts att i första hand pröva huruvida parterna verkligen har lämnat sitt samtycke till den prorogationsklausul som är grundval för dess behörighet, varvid detta samtycke måste framgå klart och tydligt, och att formkraven i nämnda artikel syftar till att säkerställa att samtycke verkligen föreligger (se dom MSG, C-106/95, EU:C:1997:70, punkt 15 och där angiven rättspraxis).

30 Detta innebär att ett av syftena med artikel 23.1 i Bryssel I-förordningen är att säkerställa att de berörda parterna verkligen har lämnat sitt samtycke, vilket även är syftet med artikel 17 första stycket i Brysselkonventionen (se dom Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, punkt 28 och där angiven rättspraxis).

31 Såsom framgår av beslutet om hänskjutande har köparen i förevarande fall uttryckligen godkänt de allmänna försäljningsvillkoren genom att på säljarens webbplats klicka på det fält som hänvisar därtill.

32 För det andra innehåller artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen, som har tillkommit senare än artikel 17 i Brysselkonventionen, ett tillägg som tillkommit för att ta hänsyn till utvecklingen inom informationsteknologi. Enligt artikel 23.2 kan giltigheten av ett avtal om domstols behörighet, såsom avtalet i det nationella målet, vara avhängig av möjligheten att varaktigt dokumentera avtalet.

33 En tolkning av bestämmelsens ordalydelse ger vid handen att denna bestämmelse kräver att en varaktig dokumentation av avtalet om domstols behörighet är ”möjlig”. Det saknar härvid betydelse om köparen verkligen har dokumenterat texten med de allmänna villkoren varaktigt, efter eller innan köparen klickat på fältet med uppgift om att denna godkänner nämnda villkor.

34 Det framgår dessutom klart av professor Pocars förklarande rapport avseende konventionen om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, undertecknad i Lugano den 30 oktober 2007 (EUT C 319, 2009, s. 1, punkt 109), att det avgörande för att det formella kravet i denna bestämmelse ska anses vara uppfyllt är ”huruvida det är möjligt att skapa en varaktig dokumentation av ett elektroniskt meddelande genom utskrift eller genom en säkerhetskopia på band eller skiva eller genom någon annan form av lagring”, och att så är fallet ”även om ingen sådan varaktig dokumentation faktiskt har gjorts, vilket innebär att dokumentationen inte krävs som villkor för klausulens formella giltighet eller existens”.

35 Denna slutsats bekräftas även av en historisk och teleologisk tolkning av artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen. I motiveringen till kommissionens förslag till rådets förordning (EG) om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, avgivet i Bryssel den 14 juli 1999 (KOM(1999) 348 slutlig), angav kommissionen nämligen att ändamålet med denna bestämmelse är att kravet på ”skriftligt” avtal eller muntligt avtal som skriftligen bekräftats inte ska vara till hinder för att betrakta ett prorogationsavtal som giltigt om det ingåtts på annat sätt än skriftligt, men kan läsas via en skärm.

36 Syftet med denna bestämmelse är således att likställa vissa elektroniska meddelanden med skriftlig form för att underlätta att avtal ingås på elektronisk väg, varvid berörda upplysningar anses ha överförts då de är tillgängliga via en skärm. För att ett elektroniskt meddelande ska kunna ge samma garantier, bland annat vad avser bevisläget, räcker det att det är ”möjligt” att lagra dem och att skriva ut upplysningarna innan avtalet ingås.

37 Domstolen har visserligen – när den tolkat artikel 5.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal (EGT L 144, s. 19), enligt vilken konsumenten har rätt att ”få” viss information ”skriftligen eller i annan varaktig form” – i punkt 51 i dom Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419) slagit fast att en affärsmetod som innebär att information endast hålls tillgänglig för konsumenten via en hypertextlänk på en webbplats inte

uppfyller kraven i nämnda bestämmelse, eftersom informationen inte ”lämnats” av företaget och konsumenten inte ”fått” informationen, i den mening som avses i samma bestämmelse, och att en sådan webbplats inte kan anses utgöra ett ”varaktigt medium”, i den mening som avses i nämnda artikel 5.1.

38 Denna tolkning kan emellertid inte överföras på artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen, eftersom såväl ordalydelsen av artikel 5.1 i direktiv 97/7 (vilken uttryckligen kräver att konsumenterna får del av informationen i varaktig form) som syftet med denna bestämmelse (vilket specifikt avser konsumentskydd) skiljer sig från vad som är fallet med nämnda artikel 23.2.

39 I målet vid den nationella domstolen har det inte bestritts att *clickwrap*-tekniken gör det möjligt att skriva ut och lagra texten med de aktuella allmänna villkoren innan avtal ingås. Omständigheten att webbsidan med dessa allmänna villkor inte öppnas automatiskt vid registrering på webbplatsen och vid varje köptransaktion kan således inte påverka giltigheten av avtalet om domstols behörighet.

40 Tolkningsfrågan ska således besvaras enligt följande. Artikel 23.2 i Bryssel I-förordningen ska tolkas så, att tekniken att genom ett ”klick” godkänna ett köpeavtals allmänna villkor, såsom är fallet i det nationella målet, varvid avtalet ingås elektroniskt och inbegriper ett avtal om domstols behörighet, ska anses utgöra ett elektroniskt meddelande som möjliggör en varaktig dokumentation av avtalet i den mening som avses i denna bestämmelse, förutsatt att denna teknik gör det möjligt att skriva ut och lagra texten med de aktuella allmänna villkoren innan avtal ingås.

Rättegångskostnader

41 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Artikel 23.2 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas så, att tekniken att genom ett ”klick” godkänna ett köpeavtals allmänna villkor, såsom är fallet i det nationella målet, varvid avtalet ingås elektroniskt och inbegriper ett avtal om domstols behörighet, ska anses utgöra ett elektroniskt meddelande som möjliggör en varaktig dokumentation av avtalet i den mening som avses i denna bestämmelse, förutsatt att denna teknik gör det möjligt att skriva ut och lagra texten med de aktuella allmänna villkoren innan avtal ingås.

Underskrifter